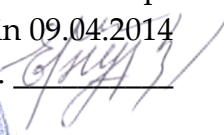

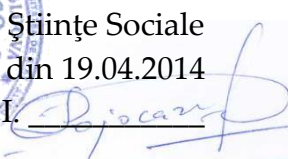
MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Universitatea de Stat Alecu Russo din Bălți

Facultatea de Drept și Științe Sociale

Catedra de Drept

Aprobat la Ședința Catedrei de Drept
proces verbal nr. 9 din 09.04.2014
Șeful Catedrei de Drept Botnari E.

Aprobat la Ședința Consiliului Facultății de Drept și Științe Sociale
proces verbal nr. 4 din 19.04.2014
Președintele Consiliului Facultății de Drept și Științe Sociale Cojocaru I.

CURRICULUM

la unitatea de curs

Drept informațional

învățămînt cu frecvență la zi/redușă

Autor: **Ion Buzinschi**

Lector universitar

Bălți, 2014

1. Informații de identificare a unității de curs

Facultatea: Drept și Științe Sociale
Catedra: Drept
Domeniul general de studiu: 38 Drept
Domeniul de formare profesională la ciclul I/II: 381 Drept
Denumirea specialității/specializării: 381.1 Drept

Administrarea unității de curs:

Codul unității de curs	Credite ECTS	Total ore	Repartizarea orelor				Forma de evaluare	Limba de predare
			Prelegeri	Seminare	Laborator	Lucrul individual		
S.08.A.79	2	60	15	15		30	E	ro/ru

Statutul: disciplină de specialitate la alegere

2. * Informații referitoare la cadrul didactic

Titularul cursului: Ion Buzinschi
Gradul științific: lector universitar
e-mail: ion.buzinschi@gmail.com
Skype: ion.buzinschi
Consultații: marți 14¹⁰ -15³⁰,
on-line (7x24x365 (366))
Webpage: <http://fd.md>
..... <http://cursuri.fd.md>
..... <http://forum.fd.md>
Tel. mob. (GSM): +373 (693) 97-0-47

GPS/GLONASS: Latitude 47.753625, Longitude 27.921306

EEST – 30 Mar 2014 to 26 Oct 2014 – UTC+3:00 (DST+1:00)

EET – 26 Oct 2014 to 29 Mar 2015 – UTC+2:00

GMT+2:00

3. Integrarea cursului în programul de studii

În conformitate cu Declarația de intenții, semnată la Ljubljana în anul 2002 de către țările-membre ale Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Moldova și-a asumat responsabilitatea de a edifica o societate informațională, orientată spre interesele cetățenilor întregii societăți, bazată pe principiile consfințite în Statutul ONU, în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în **Carta edificării societății informaționale globale de la Okinawa 2000**.

Edificarea societății informaționale, una din direcțiile strategice ale dezvoltării mondiale, se bazează pe implementarea largă a tehnologiilor informaționale și de comunicații (în continuare - TIC).

Societatea informațională este o formă nouă, mult mai perfectă, a societății contemporane, în care accesul egal la informație, în corelație cu o infrastructură informațională și de comunicații dezvoltată, contribuie la o dezvoltare social-economică durabilă, reducerea gradului de sărăcie, îmbunătățirea calității vieții, la integrarea informațională globală.

Dreptul informațional reprezintă fundamentul juridic al societății informaționale.

Scopul unității de curs drept informațional îl constituie însușirea bazelor dreptului informațional, a conținutului legislației informaționale în vigoare.

Cursul de față subsumează, prin structură și fundamentare, dezideratului realizării adecvate, accesibile maselor largi ale populației, a educației în materie.

Studentii au posibilitatea de a releva și a valorifica importanța studierii raporturilor sociale informaționale; tipologia informației după gradul de acces; structura și componența societății informaționale; protecția datelor cu caracter personal în cazul prelucrării automatizate; semnătura digitală și documentul electronic; circulația electronică a documentelor; reglementarea juridică a rețelelor și a numelor de domeniu; securitatea informațională, răspunderea juridică în sfera informațională etc.

Cursul oferă posibilitatea de a dezvolta o gândire juridică profundă, necesară însușirii și respectării stricte a legislației informaționale în spiritul societății informaționale.

4. Competențe prealabile

Pentru etapa inițială studenții trebuie să posede cunoștințe specifice din cadrul orelor de informatică, tehnologii informaționale și de comunicații și anume – cunoașterea categoriilor din domeniul informaticii și comunicațiilor electronice având ca temei atât din mediul formal cât și nonformal (mass-media, rețele socializare, abilități **self-made** de utilizare a TIC).

Un rol și un loc important este determinat de cunoștințele și competențele formate în cadrul unității de curs **Teoria generală a dreptului**.

5. Competențe dezvoltate în cadrul cursului

1. La nivel cognitiv studentul trebuie:

- să identifice locul disciplinei drept informațional în sistemul dreptului;
- să cunoască și să înțeleagă principiile dreptului informațional;
- să cunoască evoluția conceptului drept informațional;
- să definească aparatul noțional în domeniul informațional și a dreptului informațional;
- să clasifice categoriile de informații și procese informaționale;
- să caracterizeze dimensiunea normativă și instituțională a dreptului informațional;
- să determine rolul mecanismelor juridice internaționale în reglementarea juridică a INTERNETULUI, soluționarea litigiilor legate de numele de domen etc.;
- să cunoască bazele instituțiilor: comerțul electronic, monedă electronică, semnătură digitală, document electronic;
- să determine rolul mecanismelor juridice naționale în reglementarea raporturilor informaționale.

2. La nivel aplicativ studentul trebuie:

- să descrie etapele evoluției conceptului de drept informațional;
- să generalizeze particularitățile societății informaționale;
- să determine și clasifice componentele sferei informaționale;
- să identifice gradului de corelația dreptului național și internațional în domeniul dreptului informațional;
- să stabilească gradului de interacțiune dintre diferite mecanisme de protecție drepturilor informaționale;
- să aplice semnătura digitală/semnătura mobilă cu forță juridică în documentele electronice;
- să se autentifice cu ajutorul certificatului digital în sistemele automatizate de stat;
- să efectueze transferuri electronice de monedă electronică pe baza sistemului de plăți electronice www.webmoney.ru;
- să alcătuiască un contract electronic conform prevederilor legislației naționale;
- să soluționeze cazurilor practice de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale în sfera dreptului informațional.

3. La nivel integrativ studentul trebuie:

- să cunoască orientarea politicii naționale în domeniul edificării societății informaționale;
- să evalueze rolul mecanismelor și structurilor naționale în consacrarea și garantarea dreptului de acces la informație și dreptul de a crea informații;

- să sintetizeze tendințele reglementărilor internaționale în materia dreptului informațional, securității informaționale;
- să identifice problemele existente în ceea ce privește formele, metodele și mecanismele juridice de protecție a dreptului la informație, garantarea libertății opiniei, securitatea informațională națională și individuală;
- să evalueze și inițieze propuneri de perfecționare a legislației în domeniul informațional;
- să deosebească categoriile de document electronic, contract electronic, comunicare electronică și comunicare electronică comercială
- să efectueze cercetări în domeniul protecției dreptului la informație, libertății exprimării, conținuturilor informaționale subliminale, drepturilor de autor.

6. Finalitățile cursului

În finalul unității de curs studentul trebuie să cunoască principalele instituții ale dreptului informațional și anume: societatea informațională *vs* societate industrială; edificarea societății informaționale în Republica Moldova; structura sferei informaționale; elementele obiectului informațional; ciclul de viață a informației; informatizarea ca proces și principalele resurse informaționale de stat; documentul electronic și a semnătura digitală; comerțul electronic, contractul electronic și moneda electronică; dreptul de autor în societatea informațională, cultura informațională și igiena intelectuală informațională, securitate informațională națională, internațională și personală, răspunderea juridică în sfera informațională (civilă, contravențională și penală).

7. Conținuturi

Tematica și repartizarea orelor

Nr	Denumirea temei	Secția Zi		
		Nr. de ore*		
		P	S	L.i.
1.	Dreptul informațional – noțiuni introductive	1	-	2
2.	Informația – obiect al raportului juridic. Ciclul de viață a informației. Obiectul informațional	1	2	2
3.	Infrastructura informațională națională: sfera informațională, resursele, tehnologiile, spațiu informațional, rețelele informaționale	-	1	2
4.	Registrul resurselor și sistemelor informaționale de stat	-	1	2
5.	Dreptul informațional - probleme actuale: edificarea și dezvoltarea societății informaționale „Moldova electronică/Moldova digitală 2020”	1	-	2
6.	Sistemul dreptului informațional – partea generală și partea specială. Drept informațional public și Drept informațional privat	1	-	2
7.	Dreptul la informație, libertatea opiniei și a exprimării, libertatea presei, accesul la informație. Procesele informaționale	1	1	2
8.	Datele cu caracter personal și prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal.	1	-	2
9.	Regimul juridic al documentului electronic. Concepția sistemului integrat de circulație a documentelor electronice	2	1	2
10.	Regimul juridic al semnăturii digitale, normele tehnice în domeniul semnăturii digitale și ordinea aplicării semnăturii digitale în documentele electronice ale autorităților publice. Soluționarea litigiilor privind aplicarea semnăturii digitale. Semnătura mobilă	2	2	2
11.	Particularitățile juridice ale comerțului electronic. Contractul electronic și comunicare electronică	1	2	2
12.	Practica internațională în domeniul dreptului informațional: reglementări constituționale și prevederi ale documentelor	1	1	2

	internaționale			
13.	Practica Curții Europene privind garantarea drepturilor în sfera informațională (cazul LINGENS versus AUSTRIA . 9. mai 1986; cazul CEDO din 25.09.2012 Godelli versus Italia. Imposibilitatea copilului abandonat la naștere de a avea acces la informație (art.8 din Convenție) și cazul CEDO din 27.03.1996 Goodwin versus Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Dreptul la primirea informației (art.10), Cazul CEDO din 25.02.1997 Z versus Finlanda. Interzicerea strângerii, păstrării, folosirii și răspîndirea informației despre viața privată a persoanei fără consimțămîntul ei (art.8))	1	2	2
14.	Reglementarea juridică a Internetului în Moldova (domenul *.md, pagina oficială a RM în rețeaua Internet), SUA, Rusia, UE	1	-	1
15.	Comunicațiile electronice și mass-media. Reglementarea juridică a publicității	-	-	1
16.	Reglementarea juridică a asigurării securității informaționale	1	1	1
17.	Răspunderea juridică în domeniul dreptului informațional: civilă, penală, contravențională.	-	1	1
	Total	15	15	30

* Notă:

P – prelegeri

S – seminarii

I. Calendarul de desfășurare a cursului

Conținuturi	Obiective de referință
Dreptul informațional – noțiuni introductive Rolul informației în viața comunității. Tranziția de la societatea industrială la societatea informațională – o formă nouă, mult mai perfectă. Atributele societății informaționale. Corelația între societatea informațională, a spațiului informațional și a sferei informaționale. Conținutul și sfera sferei informaționale. Procesele informaționale: prelucrare, acumulare, păstrare, căutare, răspîndire etc.	- să distingă particularitățile fiecărei etape de evoluție a societății informaționale; - să definească și să distingă atributele societății informaționale; - să identifice particularitățile proceselor informaționale; - să identifice conținutul sferei informaționale.
Informația – obiect al raportului juridic Noțiunea și definiția noțiunii de informație. Informația ca obiect al raportului juridic. Documentul electronic ca probă pe cauză penală.	- să determine elementele definitorii ale noțiunii „informație”; - să stabilească deosebirea între informație și informația documentată (inclusiv electronic); - să stabilească condițiile valabilității documentului electronic în calitate de probă în procesele de judecată.
Infrastructura informațională națională: sfera informațională, resursele, tehnologiile, spațiu informațional, rețelele informaționale Analiza bazei noționale informaționale (a noțiunilor tehnice împrumutate de legiuitor și prevăzute în textele actelor normative în vigoare). Stabilirea interconexiunii între sfera informațională, spațiu informațional și resurse informaționale.	- să poată defini noțiunile „infrastructură informațională, sferă informațională, tehnologii informaționale, spațiu informațional, rețea informațională”; - să delimiteze trăsăturile fiecărei noțiuni separat.
Registrul resurselor și sistemelor informaționale de stat Analiza Legii cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat. Tipologia resurselor informaționale de stat.	- să determine elementele de bază; - să identifice criteriile de determinare a gradului de informatizare a societății; - să stabilească tipologia principalelor resurse informaționale de stat cu destinație publică.
Dreptul informațional - probleme actuale: edificarea societății informaționale „Moldova electronică”	- să delimiteze obiectul de studiu de obiectul de reglementare; - să cunoască interpretarea principiilor

Obiectul de studiu și obiectul de reglementare, principiile dreptului informațional, subiecții raporturilor juridice de drept informațional, metodele de cercetare și de reglementare, aparatul noțional, izvoarele dreptului informațional.	speciale ale dreptului informațional; - să determine categoriile subiecților participanți la raportul juridic de drept informațional; - să cunoască izvoarele dreptului informațional și obiectul de reglementarea a acestora.
Sistemul dreptului informațional – partea generală și partea specială Interpretări teoretice cu privire la sistemul dreptului informațional. Delimitarea în partea generală și partea specială.	- să stabilească elementele componente ale sistemului dreptului informațional; - să delimiteze partea generală și partea specială ale sistemului dreptului informațional.
Dreptul la informație, libertatea opiniei și a exprimării, libertatea presei Interpretări constituționale ale dreptului la informație. Istoria libertății presei, a libertății opiniei. Aspecte ale libertății opiniei în dreptul natural și dreptul pozitiv.	- să cunoască esența dreptului la informație; - să analizeze evoluția libertății presei a libertății opiniei; - să aprecieze libertatea opiniei din perspectiva dreptului natural și a dreptului pozitiv.
Datele cu caracter personal și prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal Regimul juridic al datelor cu caracter personal. Protecția persoanelor în cadrul procesului de prelucrare automatizată a datelor cu caracter personal. Garanții și problematica.	- să definească datele cu caracter personal; - să deosebească datele cu caracter personal de alte date; - să cunoască principiile de protecția a persoanelor în procesul de prelucrare automatizată a datelor cu caracter personal; - să aprecieze real care pot fi riscurile asigurării garanțiilor în procesul de prelucrare a datelor cu caracter personal.
Reglementarea juridică publicității Noțiuni despre publicitate. Tipologia publicității. Reglementarea juridică a publicității. Publicitatea de tip comercial și non-comercial.	- să deosebească publicitatea de alte forme de difuzare a informațiilor; - să determine deficiențele în aplicare legislației; - să înainteze propuneri de perfecționare a legislației în domeniul publicității.
Regimul juridic al documentului electronic. Concepția sistemului integrat de circulație a documentelor electronice Noțiunea și definiția documentului electronic. Principiile documentării electronice. Regimul juridic al documentului electronic. Circulația	- să descrie particularitățile documentului electronic; - să stabilească cerințele normative pentru elaborarea documentelor electronice; - să determine condițiile de circulație a documentelor electronice;

documentelor electronice.	- să califice rolul statului și a controlului de stat în domeniul utilizării documentelor electronice.
Regimul juridic al semnăturii digitale, normele tehnice în domeniul semnăturii digitale și ordinea aplicării semnăturii digitale în documentele electronice al autorităților publice Noțiunea și definiția semnăturii digitale. Regimul juridic al semnăturii digitale. Certificarea cheilor publice. Crearea și administrarea cheilor publice. Particularitățile aplicării semnăturii digitale în activitatea autorităților publice.	- să descrie elementele definitorii ale semnăturii digitale; - să compare noțiunea de cheie publică și cheie privată; - să analizeze rolul și funcțiile organului de resort în domeniul eliberării semnăturilor digitale (CTS, SIS).
Particularitățile juridice ale comerțului electronic Noțiuni generale. Subiectele și obiectele comerțului electronic. Comunicarea electronică. Contractul electronic și regimul juridic al contractului electronic. Sfera aplicării și particularitățile aplicării contractelor electronice.	- să deosebească contractul electronic de alte tipuri de contracte; - să stabilească particularitățile comunicării electronice; - să întocmească modele de contracte electronice; - să aprecieze rolul contractului electronic în circuitul civil.
Practica internațională în domeniul dreptului informațional: reglementări constituționale și prevederi ale documentelor internaționale	- să compare prevederi ale actelor normative internaționale; - să determine particularitățile reglementărilor internaționale în domeniul sferei informaționale.
Practica Curții Europene privind garantarea drepturilor în sfera informațională (cazul LINGENS versus AUSTRIA. 9 mai 1986) Studiu de caz	- să aprecieze practica CE; - să determine care a fost cauza acțiunii; - să interpreteze motivele care au servit drept bază pentru luarea deciziei CE; - să caracterizeze după caz practica CSJ a RM în acest domeniu.
Reglementarea juridică a Internetului în Moldova (domeniul *.md, pagina oficială a RM în rețeaua Internet), SUA, Rusia, UE Analiza actelor normative	- să studieze particularitățile reglementării juridice a internetului; - să determine deficiențele în aplicarea legislației; - să compare particularitățile reglementării Internetului în SUA, Rusia, EU; - să cunoască cerințele înaintate pentru pagina oficială a RM în rețeaua Internet.
Legislația informațională în Moldova,	- să analizeze critic textele actelor

SUA, Germania, Austria, Franța, Marea Britanie: studiu comparativ	normative ale diferitor state; - să găsească corelația cooperării internaționale în sfera informațională etc.
Mass-media: studiu comparativ (Moldova, UE) Rolul mass-media în societate. Formele organizatorice ale mass-media. Drepturile și obligațiile jurnalistului. Manipularea conștiinței maselor.	- să cunoască regimul juridic al mass-media în RM și UE; - să determine gradul de liberalizare a presei, a serviciilor mass-media; - să aprecieze rolul mass-media în viața politică, socială, economică și militară; - să identifice formele de manipulare prin intermediul mass-media; - să califice calitatea conținuturilor informaționale; - să elaboreze un proiect de cercetare comparativă a calității materialelor editate (borșuri, reviste, manuale, monografii); - să stabilească legătura între activitatea mass-media și instituția drepturilor de autor și a drepturilor conexe.
Reglementarea juridică a asigurării securității informaționale Esența asigurării securității informaționale. Politica de stat în domeniul securității informaționale. Modalități de asigurare a securității informaționale (tehnice, organizatorice, juridice).	- să determine importanța asigurării securității informaționale; - să identifice principiile asigurării securității informaționale; - să propună soluții eficiente de asigurare a securității informaționale.
Răspunderea juridică în domeniul dreptului informațional Noțiuni generale. Tipologia răspunderii juridice în dreptul informațional. Instituțiile răspunderii juridice informaționale.	- să cunoască care sunt principiile aplicării răspunderii juridice în domeniul dreptului informațional; - să determine eficiența legislației în vigoare; - să califice fapte conform componentelor penale în domeniul informațional.

8. Activități de lucru individual

Indicații metodice privind componenta practică a unității de curs Drept informațional

(1) Înregistrați o cutie poștală electronică pe site-ul www.gmail.com după următoare regulă:

numele.???@gmail.com unde (numele – numele student (-ului, -ei) iar ??? – oricare 3 litere din prenumele studentului. De exemplu: studentul Rusu Andrei va avea poșta electronică rusu.and@gmail.com). În cazul când există așa utilizator cu așa nume, după punct se adaugă/dublează suplimentar oricare literă din prenume, de exemplu: rusu.andr@gmail.com

(2) Alcătuiți un contract electronic cu respectarea obligatorie a legii nr. 284/22.07.2004 privind comerțul electronic //Monitorul Oficial 138-146/741, 13.08.2004, în special art. 2 alin. 2 și art. 20 alin. 3. De asemenea se vor respecta în particular (în dependență de tipul contractului) cerințele Titlului II a Codului civil al Republicii Moldova.

Contractul electronic se semnează cu ajutorul semnăturii digitale în baza certificatului digital personal, conform Legii nr. 264-XV din 15.07.2004, creat cu ajutorul instrumentelor redactorului de texte, (se recomandă MSOffice – Word începînd cu versiunea 2007 sau OpenOffice – începînd cu versiunea Writer 3.1.1.). În câmpul scopul semnării documentului se va indica expresia: **Numele Prenumele, grupa-anul, pentru examen.**

(Exemplu: **Croitoru Vasile, DR41Z-2014, pentru examen**) **atenție la semnele de punctuație.**

La adresa juridică a părților și rechizitele bancare se vor indica suplimentar adresa electronică personală creată pe www.gmail.com și contul **wmz** în sistemul de plată www.webmoney.ru.

(3) De deschis un cont electronic personal în sistemul de plăți electronice www.webmoney.ru indicînd datele personale de identificare. La adresa de e-mail se va indica adresa poștală conform pt. 1 din prezenta indicație. În cont vor fi deschise 4 subconturi în dolari (**wmz**), euro (**wme**), ruble rusești (**wmr**) și grivne ucrainești (**wmu**). Confirmarea deschiderii contului se face cu un mesaj electronic la **id 574374489915** în sistemul webmoney. Conținutul mesajului va fi: **Numele Prenumele, grupa-anul, pentru examen.**

(Exemplu: **Croitoru Vasile, DR41Z-2014, pentru examen**) **atenție la semnele de punctuație.**

(4) Contractul electronic elaborat conform pct. 2 se expediază în anexa unei scrisori de pe adresa electronică personală pe www.gmail.com pe adresa ion.buzinschi@gmail.com. În tema scrisorii se va completa obligator următoarea expresie fără ghilimele:

„Numele Prenumele, grupa-anul, pentru examen”

În scrisoare se va indica următorul text (fără ghilimele): „Formula de salut (la alegere). La anexă v-am expediat un contract electronic. Cu condiția respectării cerințelor înaintate, rog să confirmați îndeplinirea acestui obiectiv”.

9. Evaluarea

Pentru evaluarea cunoștințelor vor fi utilizate următoarele metode:

- produse soft de autoevaluare/evaluare clasice și interactive/on-line;
- teste grilă transmise direct sau prin e-mail;
- teste off-line/on-line (preponderent site-urile <http://cursuri.fd.md>; <http://forum.fd.md>)
- Opțional pot fi incluse chestionarul pentru evaluarea finală, mostre de test, bilete etc.

Model de Test
la unitate de curs Drept informațional

Mostra I

06.04.14 – 08.04.14
Examen de evaluare

TEST

de evaluare prefinală la drept informațional

Aprob.
Șeful Catedrei de Drept,
dr., conf. univ.
Elena Botnari

Numele, Prenumele studentului _____ Grupa DR _____ Z

Numărul de matricolă _____

Disciplina: **Drept Informațional**

Facultatea/Specialitatea: **Drept și Științe Sociale / Drept**

Timpu acordat pentru îndeplinirea testului: **45 minute**

1. Definiți conceptul „drept informațional” ca ramură a dreptului? (0,5 pct.)

2. Reprezentați grafic ciclul de viață a informației? Care etapă o considerați cea mai importantă și de ce? (2 pct.)

3. Enumerați principalele instituții juridice care stau la baza societății informaționale? (1 pct.)

4. Explicați deosebirea între „contract electronic”, „document electronic” și „comunicare electronică”? (1 pct.)

5. În ce constă divizarea administrativ-informațională a Republicii Moldova? (1 pct.)

6. Cum înțelegeți expresia „Moldova Digitală”? (1 pct.)

7. Caracterizați succint principalele resurse informaționale de bază în Republica Moldova? (2 pct.)

RSP	RSUD	SNIG

Elaborat:

Ion Buzinschi

8. Enumerați condițiile de perfectare a accesului la informația secret de stat? (1,5 pct.)

9. Care este momentul expedierii și primirii documentului electronic? (2 pct.)

10. Definiți conceptul „semnătură digitală”? (0,5 pct.)

11. Ce numim „domen de nivel superior .md”? (0,5 pct.)

12. Enumerați cinci principii ramurale ale dreptului informațional? (0,5 pct.)

13. Ce componente penale sunt prevăzute la infracțiunile în domeniul informaticii? (0,5 pct.)

14. Ce numim „domen de nivel superior .md”? (0,5 pct.)

15. Care este termenul legal limită de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală”? (0,5 pct.)

Tabelul orientativ pentru punctajul de notare

Punctaj	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11	12	13	14	15
Nota	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Elaborat:

Ion Buzinschi

Mostra II

07.06.14 – 28.06.14
Examinația de evaluare

TEST

de evaluare prefinală la drept informațional

Aprob

Șeful Catedrei de Drept,
dr., conf. univ.
Elena Botnari

Numele, Prenumele studentului _____ Grupa DR _____

Numărul de matricolă _____

Disciplina: **Drept Informațional**

Facultatea/Specialitatea: **Drept și Științe Sociale / Drept**

Timpul acordat pentru îndeplinirea testului: **45 minute**

1. Definiți conceptul „sfera informațională”? (0,5 pct.)

2. Reprezentați grafic structura sferei informaționale? Specificați câte un exemplu de act normativ-juridic la fiecare element component al structurii sferei informaționale? (2 pct.)

3. Caracterizați raportul juridic informațional în raport cu raportul juridic clasic? (1 pct.)

4. Explicați deosebirea între „bază de date”, „bancă de date” și „resursă informațională”? (1 pct.)

5. Schițați elementele componente ale „obiectului informațional”? Explicați importanța elementelor în cadrul societății informaționale? (1 pct.)

6. Ce presupune G2G, G2B, G2C și G2E? (1 pct.)

Elaborat:

Ion Buzinschi

7. Specificați categoriile de informații după gradul de acces? (2 pct.)

Informații cu acces public	Informații cu acces limitat

8. Enumerați efectele juridice ale documentului electronic? (1,5 pct.)

9. De ce avem nevoie pentru aplicarea semnăturii digitale cu forță juridică? (2 pct.)

10. Definiți conceptul „cheie publică”? (0,5 pct.)

11. Ce numim „informatizare”? (0,5 pct.)

12. Care sunt excepțiile de la domeniul de aplicare al Legii privind comerțul electronic? (0,5 pct.)

13. Care sunt condițiile pentru accesul la datele cu caracter personal? (0,5 pct.)

14. Ce numim „Portal Guvernamental”? (0,5 pct.)

15. În ce an a fost semnată Carta edificării societății informaționale globale de la Okinawa și care este anul aderării Republicii Moldova la acest document internațional? (0,5 pct.)

1) _____ 2) _____

Tabelul orientativ pentru punctajul de notare

Punctaj	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11	12	13	14	15
Nota	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Elaborat:

Ion Buzinschi

Mostră de bilet de examinare

Natura ne aseamănă.
Cunoștințele ne deosebesc.
Confucius
BAFTĂ!

Universitatea de Stat Alecu Russo din Bălți
Facultatea de Drept și Științe Sociale
CATEDRA DE DREPT

anul de studii 2013 – 2014

Aprob

Șeful Catedrei de Drept,
dr., conf. univ.
E. Botnari

Disciplina de studiu

Drept informațional

BILET DE EXAMINARE NR. 1.

1. Edificarea societății informaționale „Moldova Electronică”. Trăsăturile societății informaționale?
2. Regimul juridic al contractului electronic și al comunicării electronice comerciale?
3. Asigurarea securității informaționale pe plan național și internațional?

Examinator:

Ion Buzinschi

Lector universitar

/semnătura/

CHESTIONAR PENTRU EXAMEN

anul de studii 2013-2014

1. Trăsăturile societății informaționale. Edificarea/dezvoltarea societății informaționale „Moldova Electronică/Moldova Digitală”
2. Obiectivele strategice de edificare/dezvoltare a societății informaționale în RM
3. Ciclul de viață a informației (CVI)
4. Sfera informațională - noțiunea și definiția. Structura și conținutul sferei informaționale
5. Conceptul/Teoria **iii** „*igienă informațională intelectuală*”
6. Informația – obiect al raporturilor juridice, noțiunea și definiția
7. Conceptul „obiectul informațional”. Elementele componente ale obiectul informațional
8. Noțiunea și definiția dreptului informațional. Specificul aparatului noțional al dreptului informațional
9. Principiile „speciale” ale dreptului informațional
10. Metodologia dreptului informațional (metode de cercetare și metode de reglementare)
11. Obiectul de studiu și obiectul de reglementare al dreptului informațional
12. Raportul juridic informațional *vs* raportul juridic clasic
13. Procesele informaționale. Noțiunea, definiția și caracterizarea
14. Clasificarea informației. Criterii de clasificare
15. Izvoarele dreptului informațional național. Natura informațională a izvoarelor dreptului
16. Legătura dreptului informațional cu alte ramuri de drept
17. Sistemul dreptului informațional național: dreptul informațional public și drept informațional privat
18. Dreptul informațional – prevederi constituționale
19. Dreptul informațional – prevederi ale documentelor internaționale
20. Dreptul la informație și dreptul persoanei la viața privată
21. Limitarea accesului la informație „date personale”, „secret comercial”, „secret comercial”
22. Procedura de acces la informațiile „secret de stat”
23. Evoluția legislației naționale în domeniul dreptului informațional
24. Protecția persoanelor în cadrul prelucrării automatizate a datelor cu caracter personal
25. Regimul juridic al resurselor informaționale private și de stat
26. Comerțul electronic - noțiunea și definiția. Subiecții și obiectele comerțului electronic
27. Domeniile de activitate interzise pentru comerțul electronic

28. Comunicarea electronică - noțiunea și definiția. Subiecții comunicării electronice
29. Regimul juridic al contractului electronic
30. Clauzele contractului electronic și modul de încheiere a contractului electronic
31. Principiile de bază ale comerțului electronic
32. Instituția semnăturii digitale cu forță juridică în sistemul dreptului național
33. Algoritmul aplicării semnăturii digitale în documentele electronice ale autorităților publice
34. Obiectul dreptului de proprietate a statului în sfera informatizării: RSP, RSUD, SING
35. Documentarea informațiilor și statutul juridic al datelor personale
36. Atribuțiile autorităților publice în sfera formării și utilizării resurselor informaționale de stat
37. Statutul și competența Centrul de Protecție a Datelor cu Caracter Personal (www.datepersonale.md)
38. Statutul și competența SIS în sfera informațională
39. Funcțiile și structura MTIC
40. Drepturile și obligațiile MTIC
41. Instituția semnăturii digitale – aspecte juridice: definiție, efecte juridice etc.
42. Drepturile persoanei la informația documentată despre sine
43. Reglementarea juridică a Internetului/Intranetului
44. Particularitățile juridice ale circulației electronice a documentelor
45. Etapele organizării circulației electronice a documentelor
46. Reutilizarea informațiilor din sectorul public
47. Asigurarea securității informaționale naționale și individuale
48. Răspunderea juridică în domeniul dreptului informațional (contravențională și penală)
49. Definiți noțiunea „bază de date” și „bancă de date”
50. Definiți noțiunea „informatizare” și „infrastructură informațională”
51. Definiți noțiunea „proces informațional”
52. Definiți noțiunea „sistem informațional”
53. Definiți noțiunea „tehnologie informațională” și „utilizator de informație”
54. Definiți noțiunea „acces neautorizat și date”
55. Definiți noțiunea „date publice” și „date cu caracter personal”
56. Definiți noțiunea „hardware” și „software”
57. Definiți noțiunea „rețea informatică” și „serviciu informatic”
58. Definiți noțiunea „resurse informaționale”
59. Definiți noțiunea „protecția datelor”
60. Definiți noțiunea „operator informatic”
61. Definiți noțiunea „flux de date”

62. Definiți noțiunea „informatică”
63. Definiți noțiunea „comerț electronic”
64. Definiți noțiunea „comunicare electronică”
65. Definiți noțiunea „contract electronic”
66. Definiți noțiunea „mijloace electronice”
67. Definiți noțiunea „consumator electronic”
68. Definiți noțiunea „comunicare comercială electronică”
69. Definiți noțiunea „produs informațional”
70. Definiți noțiunea „suport informațional”

10. * Principii de lucru în cadrul cursului

- a) Posedarea și utilizarea mijloacelor hardware și software necesare unității de curs;
- b) Acces la rețeaua Internet sau Intranet (Ion Buzinschi_FreeWiFi/ pass:1234567890 sau oricare altă modalitate disponibilă (USARB, Orange, Moldcell, Unite etc...));
- c) Consultarea site-ului www.lex.md www.lexjustice.md sau a produsului software [MoldLex](#) ([Biblioteca USARB](#), etc.)

11. Resurse informaționale ale unității de curs

Acte normativ juridice

Acte C.S.I. Acorduri, Tratatate, Convenții

1. Planul de acțiuni UE - Moldova din 22.02.2005 // *Tratatate internaționale* 38/401, 2006
2. Convenție din 25.06.98 privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului
3. Acord din 21.10.94 privind schimbul de informație juridică // *Tratatate internaționale* 17/241, 1999
4. 12/43, 1999
5. Acord din 09.10.92 cu privire la colaborarea în domeniul informației // *Tratatate internaționale* 16/190, 1999
6. Convenție din 15.07.82 privind crearea Organizației europene de telecomunicații prin satelit „EUTELSAT”
7. Convenția mondială din 06.09.52 cu privire la drepturile de autor // *Tratatate internaționale* 4/98, 1998
8. Carta edificării societății informaționale globale de la Okinawa 2000.

Legile Republicii Moldova

1. Legea cu privire la libertatea de exprimare nr. 64/23.04.2010 // *Monitorul Oficial* 117-118/355, 09.07.2010
2. Legea cu privire la secretul de stat nr. 245/27.11.2008 // *Monitorul Oficial* 45-46/123, 27.02.2009
3. Legea comunicațiilor electronice nr. 241/15.11.2007 // *Monitorul Oficial* 51-54/155, 14.03.2008
4. Legea cu privire la registre nr. 71/22.03.2007 // *Monitorul Oficial* 70-73/314, 25.05.2007
5. Legea privind comerțul electronic nr. 284/22.07.2004 // *Monitorul Oficial* 138-146/741, 13.08.2004
6. Legea privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133/08.07.2011 // *Monitorul Oficial* 170-175/492, 14.10.2011
7. Legea cu privire la informatică nr. 1069/22.06.2000 // *Monitorul Oficial* 73-74/547, 05.07.2001
8. Legea privind accesul la informație nr. 982/11.05.2000 // *Monitorul Oficial* 88-90/664, 28.07.2000
9. Legea cu privire la publicitate nr. 1227/27.06.97 // *Monitorul Oficial* 67-68/555, 16.10.1997
10. Legea poștei nr. 463/18.05.95 // *Monitorul Oficial* 65-66/711, 24.11.1995
11. Legea cu privire la biblioteci nr. 286/16.11.94 // *Monitorul Oficial* 2/15, 12.01.1995
12. Legea cu privire la secretul comercial nr. 171/06.07.94 // *Monitorul Oficial* 13/126, 10.11.1994
13. Legea presei nr. 243/26.10.94 // *Monitorul Oficial* 2/12, 12.01.1995

14. Legea privind ratificarea Protocolului adițional la Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de supraveghere și fluxul transfrontalier al datelor nr. 110/09.06.2011 //Monitorul Oficial 103-106/274, 24.06.2011
15. Legea privind protecția topografiilor circuitelor integrate nr. 655/29.10.99 //Monitorul Oficial 1-4/4, 06.01.2000
16. Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice nr. 20/03.02.2009 //Monitorul Oficial 11-12/17, 26.01.2010
17. Legea privind formularea unor declarații ale Republicii Moldova la Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal nr. 271/07.11.2013 //Monitorul Oficial 284-289/780, 06.12.2013
18. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia nr. 229/10.10.2013 //Monitorul Oficial 284-289/776, 06.12.2013
19. Legea pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova nr. 112/22.05.2008 //Monitorul Oficial 97-98/357, 03.06.2008
20. Legea cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni nr. 216/29.05.2003 //Monitorul Oficial 170-172/695, 08.08.2003
21. Legea cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public nr. 305/26.12.2012 //Monitorul Oficial 64-68/197, 29.03.2013
22. Legea cu privire la înregistrarea dactiloscopică de stat nr. 1549/19.12.2002 //Monitorul Oficial 14-17/51, 07.02.2003
23. Legea cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat nr. 467/21.11.2003 //Monitorul Oficial 6-12/44, 01.01.2004
24. Legea cu privire la documentul electronic și semnătura digitală nr. 264/15.07.2004 //Monitorul Oficial 132-137/710, 06.08.2004
25. Legea cu privire la difuzarea exemplarelor de opere și fonograme nr. 1459/14.11.2002 //Monitorul Oficial 11-13/42, 31.01.2003
26. Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri” nr. 101/15.05.2008 //Monitorul Oficial 117-119/457, 04.07.2008
27. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/15.07.2004 //Monitorul Oficial 125-129/663, 30.07.2004

Hotărârile Parlamentului

1. Hotărârea privind ratificarea Convenției pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal nr. 483/02.07.99 //Monitorul Oficial 80-82/383, 29.07.1999

Decretele Președintelui

1. Decret privind edificarea societății informaționale în Republica Moldova nr. 1743/19.03.2004 //Monitorul Oficial 50-52/300, 26.03.2004
2. Decret privind constituirea Comisiei pentru elaborarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova nr. 1758/09.07.2008 //Monitorul Oficial 125-126/492, 15.07.2008

Hotărârile Guvernului

1. Hotărîrea cu privire la aprobarea Regulamentului Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației nr. 905/28.07.2008 // *Monitorul Oficial* 143-144/917, 05.08.2008
2. Hotărîrea cu privire la Sistemul informațional integrat al Poliției de Frontieră nr. 834/07.07.2008 // *Monitorul Oficial* 125-126/841, 15.07.2008
3. Hotărîrea cu privire la crearea Întreprinderii de stat „Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale” nr. 180/18.02.2008 // *Monitorul Oficial* 37-39/228, 22.02.2008
4. Hotărîrea cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a industriei electronice pînă în anul 2015 nr. 117/10.02.2009 // *Monitorul Oficial* 37-40/166, 20.02.2009
5. Hotărîrea cu privire la Strategia de dezvoltare a industriei pe perioada pînă în anul 2015 nr. 1149/05.10.2006 // *Monitorul Oficial* 164-167/1243, 20.10.2006
6. Hotărîrea cu privire la Ziua Mondială a Telecomunicațiilor și Societății Informaționale nr. 558/30.04.2008 // *Monitorul Oficial* 84-85/547, 13.05.2008
7. Hotărîrea cu privire la dotarea cu calculatoare și conectarea la rețeaua Internet a căminelor studențești nr. 1037/03.11.2010 // *Monitorul Oficial* 214-220/1148, 05.11.2010
8. Hotărîrea cu privire la Instituția publică Centrul de Guvernare Electronică (E-Government) nr. 760/18.08.2010 // *Monitorul Oficial* 150-152/832, 20.08.2010
9. Hotărîrea despre aprobarea Politicii de edificare a societății informaționale în Republica Moldova nr. 632/08.06.2004 // *Monitorul Oficial* 96-99/789, 18.06.2004
10. Hotărîrea cu privire la domeniul .md nr. 1271/05.10.2000 // *Monitorul Oficial* 130-132/931, 19.10.2000
11. Hotărîrea cu privire la unele măsuri de creare a Sistemului de telecomunicații al autorităților administrației publice nr. 256/09.03.2005 // *Monitorul Oficial* 42-45/303, 21.03.2005
12. Hotărîrea cu privire la crearea sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al documentelor, mărcilor de acciz și blanchetelor de strictă evidență” nr. 1392/16.12.2004 // *Monitorul Oficial* 5-12/36, 14.01.2005
13. Hotărîrea cu privire la Concepția guvernării electronice nr. 733/28.06.2006 // *Monitorul Oficial* 106-111/799, 14.07.2006
14. Hotărîrea cu privire la Pagina Oficială a Republicii Moldova în rețeaua Internet nr. 765/05.07.2006 // *Monitorul Oficial* 106-111/819, 14.07.2006
15. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul resurselor și sistemelor informaționale de stat” nr. 1032/06.09.2006 // *Monitorul Oficial* 150-152/1131, 22.09.2006
16. Hotărîrea cu privire la crearea sistemelor și resurselor informaționale automatizate de stat nr. 562/22.05.2006 // *Monitorul Oficial* 79-82/591, 26.05.2006
17. Hotărîrea pentru aprobarea Regulamentului privind ordinea de aplicare a semnăturii digitale în documentele electronice ale autorităților publice nr. 320/28.03.2006 // *Monitorul Oficial* 51-54/350, 31.03.2006

18. Hotărîrea cu privire la implementarea Sistemului informațional automatizat „Nomenclatorul de stat al medicamentelor” nr. 85/25.01.2006 // *Monitorul Oficial* 20/111, 31.01.2006
19. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional geografic al Departamentului Situații Excepționale nr. 1169/22.10.2004 // *Monitorul Oficial* 199-204/1371, 05.11.2004
20. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului Informațional Medical Integrat nr. 1128/14.10.2004 // *Monitorul Oficial* 193-198/1333, 29.10.2004
21. Hotărîrea cu privire la crearea Sistemului de telecomunicații al autorităților administrației publice nr. 840/26.07.2004 // *Monitorul Oficial* 130/1013, 30.07.2004
22. Hotărîrea cu privire la Sistemul informațional integrat automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni nr. 770/06.07.2004 // *Monitorul Oficial* 112-118/934, 16.07.2004
23. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional integrat al organelor de drept nr. 1202/17.10.2006 // *Monitorul Oficial* 168-169/1293, 27.10.2006
24. Hotărîrea cu privire la centrele de certificare a cheilor publice nr. 945/05.09.2005 // *Monitorul Oficial* 123-125/1020, 16.09.2005
25. Hotărîrea pentru aprobarea Concepției privind Registrul de stat al resurselor de mobilizare nr. 885/22.08.2005 // *Monitorul Oficial* 119-122/983, 09.09.2005
26. Hotărîrea despre aprobarea Concepției Sistemului Informațional Geografic Militar nr. 844/26.07.2004 // *Monitorul Oficial* 131/1026, 31.07.2004
27. Hotărîrea despre crearea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al unităților administrativ-teritoriale și al străzilor din localitățile de pe teritoriul Moldovei” nr. 1518/17.12.2003 // *Monitorul Oficial* 1-5/2, 01.01.2004
28. Hotărîrea cu privire la crearea Sistemului Informațional Geografic Național nr. 1298/28.10.2003 // *Monitorul Oficial* 223-225/1350, 07.11.2003
29. Hotărîrea cu privire la crearea Comisiei guvernamentale pentru monitorizarea procesului de elaborare și implementare a sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al unităților de drept” nr. 399/20.04.2004 // *Monitorul Oficial* 64-66/535, 23.04.2004
30. Hotărîrea pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al populației” și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației nr. 333/18.03.2002 // *Monitorul Oficial* 43-45/409, 28.03.2002
31. Hotărîrea cu privire la Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova nr. 1381/07.12.2006 // *Monitorul Oficial* 189-192/1475, 15.12.2006
32. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul dactiloscopic” nr. 565/21.05.2007 // *Monitorul Oficial* 78-81/628, 08.06.2007
33. Hotărîrea cu privire la Sistemul Informațional Integrat Vamal nr. 561/18.05.2007 // *Monitorul Oficial* 74-77/597, 01.06.2007
34. Hotărîrea cu privire la realizarea Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale - „Moldova electronică” în anul 2006 nr. 421/17.04.2007 // *Monitorul Oficial* 57-59/450, 27.04.2007
35. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției sistemului informațional educațional nr. 270/13.03.2007 // *Monitorul Oficial* 51-53/383, 13.04.2007

36. Hotărîrea privind crearea Sistemului informațional integrat automatizat în domeniul migrației nr. 40/12.01.2007 // *Monitorul Oficial* 6-9/51, 19.01.2007
37. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al circulației alcoolului etilic și a producției alcoolice” nr. 1441/19.12.2006 // *Monitorul Oficial* 199-202/1543, 29.12.2006
38. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul funcțiilor publice și al funcționarilor publici” nr. 1373/01.12.2006 // *Monitorul Oficial* 189-192/1471, 15.12.2006
39. Hotărîrea cu privire la sistemul informațional automatizat „Registrul de stat al circulației alcoolului etilic și a producției alcoolice” nr. 1255/31.10.2006 // *Monitorul Oficial* 170-173/1340, 03.11.2006
40. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al blanchetelor de strictă evidență și al timbrelor de acciz” nr. 1100/25.10.2005 // *Monitorul Oficial* 145-147/1191, 04.11.2005
41. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional geografic cu destinație specială al Serviciului de Informații și Securitate nr. 972/01.09.2004 // *Monitorul Oficial* 171-174/1172, 17.09.2004
42. Hotărîrea despre aprobarea Planului-grafic și devizului de cheltuieli privind crearea, implementarea și gestionarea Sistemului automatizat de evidență a produselor petroliere nr. 111/07.02.2003 // *Monitorul Oficial* 20-22/121, 14.02.2003
43. Hotărîrea cu privire la crearea sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al conducătorilor de vehicule” nr. 1058/06.08.2002 // *Monitorul Oficial* 117-119/1178, 15.08.2002
44. Hotărîrea despre aprobarea Regulamentului cu privire la Sistemul automatizat de evidență a produselor petroliere nr. 958/19.07.2002 // *Monitorul Oficial* 110-112/1090, 01.08.2002
45. Hotărîrea despre măsurile privind crearea sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al unităților de drept” nr. 272/06.03.2002 // *Monitorul Oficial* 40-42/376, 21.03.2002
46. Hotărîrea despre unele măsuri privind perfecționarea sistemului înregistrării de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr. 1419/20.12.2001 // *Monitorul Oficial* 158-160/1469, 27.12.2001
47. Hotărîrea cu privire la introducerea în exploatare a sistemului informațional de evidență și control al traficului de încărcături în tranzit nr. 1296/27.11.2001 // *Monitorul Oficial* 144-146/1346, 29.11.2001
48. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului integrat de circulație a documentelor electronice nr. 844/26.07.2007 // *Monitorul Oficial* 117-126/890, 10.08.2007
49. Hotărîrea despre tarifele minime ale remunerației de autor nr. 641/12.07.2001 // *Monitorul Oficial* 81-83/682, 20.07.2001
50. Hotărîrea cu privire la reorganizarea Sistemului informațional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor și introducerea testării a autovehiculelor și remorcilor acestora nr. 1047/08.11.99 // *Monitorul Oficial* 126-127/1113, 12.11.1999

51. Hotărîrea cu privire la instituirea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al apelor minerale naturale, potabile și băuturilor nealcoolice îmbuteliate” nr. 934/15.08.2007 // *Monitorul Oficial* 131-135/970, 24.08.2007
52. Hotărîrea cu privire la aprobarea Memorandumului de înțelegere între Serviciul Vamal al Republicii Moldova și Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare privind dezvoltarea Sistemului informațional integrat vamal „ASYCUDA World”, întocmit la Geneva la 14 mai 2007 nr. 727/29.06.2007 // *Monitorul Oficial* 94-97/762, 06.07.2007
53. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al accidentelor rutiere” nr. 693/21.06.2007 // *Monitorul Oficial* 90-93/729, 29.06.2007
54. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul obiectelor păzite” nr. 635/06.06.2007 // *Monitorul Oficial* 90-93/706, 29.06.2007
55. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al armelor” nr. 634/06.06.2007 // *Monitorul Oficial* 86-89/680, 22.06.2007
56. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul informației criminalistice și criminologice” nr. 633/06.06.2007 // *Monitorul Oficial* 86-89/679, 22.06.2007
57. Hotărîrea privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate nr. 1295/13.11.2006 // *Monitorul Oficial* 178-180/1385, 17.11.2006
58. Hotărîrea cu privire la mijloacele speciale ale Serviciului de Informații și Securitate nr. 962/21.08.2006 // *Monitorul Oficial* 138-141/1043, 01.09.2006
59. Hotărîrea cu privire la crearea sistemului informațional automatizat „Nomenclatorul de stat al medicamentelor” nr. 549/07.06.2005 // *Monitorul Oficial* 83-85/605, 17.06.2005
60. Hotărîrea pentru aprobarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Tadjikistan privind protecția reciprocă a informațiilor secrete, semnat la Chișinău la 19 noiembrie 2004 nr. 1480/31.12.2004 // *Monitorul Oficial* 5-12/40, 14.01.2005
61. Hotărîrea pentru aprobarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Bulgaria privind colaborarea în domeniul comunicațiilor poștale, telecomunicațiilor și tehnologiilor informaționale nr. 1258/15.11.2004 // *Monitorul Oficial* 212-217/1459, 26.11.2004
62. Hotărîrea cu privire la confirmarea președintelui și a membrilor în Consiliul de administrație al Agenției Informaționale de Stat „Moldpres” nr. 1193/03.11.2004 // *Monitorul Oficial* 199-204/1385, 05.11.2004
63. Hotărîrea cu privire la elaborarea și implementarea sistemului informațional automatizat „Asigurarea obligatorie de asistență medicală” nr. 507/25.04.2003 // *Monitorul Oficial* 82-83/543, 09.05.2003
64. Hotărîrea cu privire la crearea Institutului Național de Informații și Securitate nr. 1192/10.09.2002 // *Monitorul Oficial* 91-96/621, 30.05.2003

65. Hotărîrea cu privire la aprobarea Regulamentului Biroului național pentru protejarea informației confidențiale a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nr. 1006/03.11.99 // *Monitorul Oficial* 130-132/1131, 25.11.1999
66. Hotărîrea cu privire la aderarea Republicii Moldova la Convenția Europeană vizînd informația în domeniul legislației străine nr. 309/11.05.92 // *Monitor* 5/119-, 30.05.1992
67. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul persoanelor reținute, arestate și condamnate” nr. 25/18.01.2008 // *Monitorul Oficial* 21-24/108, 01.02.2008
68. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul procedurilor de executare” nr. 1520/29.12.2007 // *Monitorul Oficial* 11-12/62, 18.01.2008
69. Hotărîrea cu privire la Pagina oficială a Guvernului Republicii Moldova în rețeaua Internet nr. 1464/24.12.2007 // *Monitorul Oficial* 203-206/1499, 28.12.2007
70. Hotărîrea pentru aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier nr. 1452/24.12.2007 // *Monitorul Oficial* 8-10/42, 15.01.2008
71. Hotărîrea cu privire la crearea și implementarea subsistemului informațional automatizat „Registrul unic de licențiere” nr. 1266/21.11.2007 // *Monitorul Oficial* 184-187/1317, 30.11.2007
72. Hotărîrea cu privire la Registrul materialelor cu caracter extremist nr. 979/29.08.2007 // *Monitorul Oficial* 141-145/1020, 07.09.2007
73. Hotărîrea cu privire la Concepția Portalului guvernamental nr. 916/06.08.2007 // *Monitorul Oficial* 127-130/952, 17.08.2007
74. Hotărîrea cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul infrastructurii organelor de drept” nr. 824/23.07.2007 // *Monitorul Oficial* 112-116/875, 03.08.2007
75. Hotărîrea cu privire la alocarea mijloacelor financiare nr. 777/03.07.2007 // *Monitorul Oficial* 94-97/795, 06.07.2007
76. Hotărîrea cu privire la realizarea Programului de stat de creare a cadastrului bunurilor imobile, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1030 din 12 octombrie 1998 nr. 610/01.06.2007 // *Monitorul Oficial* 82-85/661, 15.06.2007
77. Hotărîrea privind elaborarea și implementarea sistemului informațional de evidență și control al tranzitului de încărcături nr. 903/30.08.2001 // *Monitorul Oficial* 108-109/953, 06.09.2001
78. Hotărîrea cu privire la crearea sistemului integrat de prelucrare a informației în cadrul instituțiilor guvernamentale nr. 207/30.03.92
79. Hotărîrea privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet nr. 188/03.04.2012 // *Monitorul Oficial* 70-71/227, 06.04.2012
80. Hotărîrea cu privire la aprobarea Programului strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-Transformare) nr. 710/20.09.2011 // *Monitorul Oficial* 156-159/780, 23.09.2011

81. Hotărîrea cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” nr. 857/31.10.2013 // *Monitorul Oficial* 252-257/963, 08.11.2013
82. Hotărîrea pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr.305 din 26 decembrie 2012 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public nr. 886/08.11.2013 // *Monitorul Oficial* 258-261/991, 15.11.2013
83. Hotărîrea pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Biroului Comun de Informații și Servicii nr. 661/30.08.2013 // *Monitorul Oficial* 191-197/763, 06.09.2013
84. Hotărîrea cu privire la pilotarea Sistemului informatic de gestiune a documentelor și înregistrărilor nr. 262/15.04.2013 // *Monitorul Oficial* 83-90/317, 19.04.2013
85. Hotărîrea privind Registrul resurselor și sistemelor informaționale de stat nr. 1006/28.12.2012 // *Monitorul Oficial* 1-5/14, 04.01.2013
86. Hotărîrea pentru aprobarea Regulamentului privind administrarea conținutului portalului guvernamental unic al serviciilor publice și integrarea în portal a serviciilor publice electronice și completarea unei hotărîri de Guvern nr. 657/05.09.2012 // *Monitorul Oficial* 186-189/709, 07.09.2012
87. Hotărîrea cu privire la aprobarea Programului privind Cadrul de Interoperabilitate nr. 656/05.09.2012 // *Monitorul Oficial* 186-189/708, 07.09.2012

Dispozițiile Guvernului

1. Dispoziție cu privire la instituirea grupului de lucru pentru elaborarea Planului de acțiuni privind implementarea, pînă la 1 ianuarie 2014, a Proiectului „Guvern fără hîrtie” nr. 88/15.10.2012 // *Monitorul Oficial* 216-220/838, 19.10.2012
2. Dispoziție cu privire la stabilirea faptului că serviciul de identificare electronică mobilă este parte componentă a sistemului de semnătură digitală nr. 80/14.09.2012 // *Monitorul Oficial* 198-204/759, 21.09.2012

Serviciul de Informații și Securitate

1. Ordinul nr.64 din 07.12.2006 cu privire la aprobarea Normelor tehnice în domeniul semnăturii digitale // *Monitorul Oficial* 112-116/481, 03.08.2007
2. Ordinul nr.29 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului de soluționare a situațiilor litigioase în domeniul aplicării semnăturii digitale // *Monitorul Oficial* 86-88/372, 08.05.2009
3. Ordinul comun nr.44 din 14.07.2008, nr.249 din 14.07.2008, nr.91 din 14.07.2008 pentru aprobarea Instrucțiunii privind modul de organizare și înfăptuire a măsurilor operative de investigații în rețelele de comunicații electronice // *Monitorul Oficial* 134-137/383, 25.07.2008

Tratate, cursuri, monografii, articole din revistele de specialitate

1. Andronatii, V. Balmuş Cu privire la genurile și caracteristicile informației // *Legea și viața* 11/21, 2005
2. Bîcu Dreptul la informare și contracararea violenței față de femei – realități și perspective // *Revista Națională de Drept* 1/30, 2004

3. Cocotova Problemele realizării principiilor justiției la utilizarea tehnologiilor informaționale //Rossiysky sudya 12/7, 2005
4. Computerrecht von A-Z. Von Guenter Freiherr von Gravenreuth, Muenchen 1992. - 300 S.
5. E. Mihailenco Dreptul informațional în lumina dezvoltării rețelei globale Internet //Zakon i pravo 8/60, 2004
6. E. Zvereva Garanții de drept ale securității informațiilor //Zakonnosty 5/18, 2004
7. Gh. Alecu Particularități ale investigației penale și criminalistice a unor infracțiuni din domeniul informatic //Avocatul poporului 8/2, 2005
8. Gh. Semenov, N. Carpov Clasificarea criminalistică a infracțiunilor în domeniul informaticii în sistemul legării celulare //Legea și viața 11/25, 2005
9. Hotărîrea Plenului CSJ a RM din 18.01.1999 nr.4-2r/a-2/99 Conform Legii presei fondatorii, redactorii, jurnaliștii, autorii nu sînt responsabili pentru difuzarea informației, dacă aceasta este cuprînsă în documentele și comunicatele oficiale ale autorităților publice. //Buletinul CSJ a RM 6/11, 1999
10. I. Șciurova Cu privire la asigurarea uniformității practicii judiciare în cazul litigiilor privind dreptul exclusiv asupra numelui de domen în Internet //Rossiysky sudya 2/19, 2010
11. I. Țanova Analiza funcționării rețelei Internet, influența ei asupra relațiilor sociale //Revista Națională de Drept 7-8/44, 2010
12. I. Țanova Noțiunea și clasificarea raporturilor civile în Internet conform normelor Codului civil al Republicii Moldova //Revista Națională de Drept 11/71, 2010
13. I.Andronatii Tipurile de operații, efectuate asupra informației //Legea și viața 1/47, 2006
14. I.Coban Suporturile electronice de informație ca mijloc de probație în procesul civil al Republicii Moldova //Revista Națională de Drept 6/34, 2005
15. Iu. Egorov, A. Lepehin Cu privire la elementele principale ale caracteristicii criminalistice a infracțiunilor în domeniul securității informaționale //Legea și viața 12/45, 2005
16. Iu. Gasnaș Caracterul deschis și neutru al Internetului. Aspecte de reglementare //Legea și viața 2/39, 2013
17. Iu. Gulbin Infracțiuni în domeniul informaticii //Rossiyskaya Yusticia 10/24, 1997
18. Iu.Vorobiova, I. Jerebieatiev Sistemul putătorilor de informații despre probe în condițiile realizării principiului de apreciere a probelor potrivit convingerii intime //Rossiysky sudya 6/28, 2005
19. Ivanov, D. Silantiev Controlul preventiv a sesizărilor despre accesul cu re-credință la informația din calculator //Ugolovnoye pravo 4/117, 2003
20. L. Cerepița Apărarea informației în sistemele computerizate //Sudovy vestnik 4/22, 2003
21. L. Chirilova Probleme juridice de depistare informației, care lezează onoarea și reputația profesională a persoanei în mijlocele mass-media electronice //Zakon i pravo 4/41, 2005

22. L.-C. Lascu Autorizarea accesului la sistemele de telecomunicații sau informatice //Dreptul 1/182, 2003
23. Lepehin Infrațiuni contra securității informaționale: aspecte juridice //Sudovy vestnik 1/57, 2006
24. M. Dolgov Informațiile despre infracțiuni //Zakonnosty 1/29, 2005
25. Nanu Noțiune și forme ale războiului informațional //Revista Națională de Drept 2/37, 2005
26. Nauroth, Dieter, Computer und Recht, Frankfurt a.M. 1994. - 301 S.
27. O. Nehoroșeva Luarea tehnicii și informației de computer //Zakonnosty 8/15, 2004
28. O. Paferova Reclamantul în litigiile cu privire la violarea dreptului de autor în rețeaua Internet //Sudovy vestnik 2/62, 2006
29. Panteleev Apărarea drepturilor informaționale a generației tinere //Rossiyskaya Yusticia 5/29, 2005
30. Pațchevici, S. Storojenco Noi tehnologii computerizate ca element al structurii de asigurare informațională criminalistică a cercetării infracțiunilor //Legea și viața 10/37, 2005
31. Potîngă, V. Vlaicu Dreptul publicului la informația de mediu //Legea și viața 8/17, 2005
32. R. Camaev, P. Șelin, S. Utchin Problemele de perspectivă ale informatizării în sistemul MAI //Zakon i pravo 3/13, 2005
33. R. Șaghieva Problemele teoretice a dreptului și activității de drept în societatea informațională contemporană //Zakon i pravo 9/66, 2004
34. Rarog, L. Bucaleroa Perfecționarea păzirii juridico-penale a informației oficiale nedocumentată de acțiunile ilegale a persoanelor, ce folosesc atribuțiile de serviciu //Ugolovnoye pravo 4/44, 2004
35. S. Baimoldina Probleme juridice și criminologice privind protecția informației în Republica Kazahstan //Turabi 6/101, 2004
36. S. Baimoldina Protecția proprietății intelectuale în Internet //Turabi 1/73, 2003
37. S. Brînză, A. Namatov Infrațiuni în domeniul informaticii prin prisma proiectului noului Cod Penal //Revista Națională de Drept 1/14, 2000
38. S. I. Semiletov Informația ca obiect nematerial deosebit al dreptului //Gosudarstvo i pravo 5/67, 2000
39. S. Secrieru Dreptul la informație //Revista Națională de Drept 1/49, 2000
40. S. Smirnov Reglementarea juridică a informației, informatizării, tehnologiilor informaționale și a mijloacelor de apărare a informației //Zakon i pravo 12/72, 2003
41. S. Smirnov Securitatea informațională. Asigurarea tehnologică și juridică //Zakon i pravo 3/3, 2005
42. S. Ulițchii Fără informațiile, ce alcătuiesc secretul de stat //Zakonnosty 6/51, 2004
43. S. Volcov, V. Bulîcev Apărarea reputației de informații viciate //Rossiyskaya Yusticia 8/49, 2003
44. Schneider, Jochen, Rechtsfragen bei Hard- und Software, Stuttgart 1995. - 173 S.
45. Schultz, Hartmut, Computerkriminalitaet, Muenchen 1992. - 167 S.

46. Stroemer, Tobias, Online-Recht, Heidelberg 1997. - 246 S.
47. T. Bodiul, S. Ledeaev Despre problemele normativ-juridice de asigurare informațională //Legea și viața 4/12, 2000
48. T. Lopatina Unele chestiuni ale caracteristicii indicilor juridico-penale ale infracțiunilor din sfera informației computerizate //Rossiysky sudya 1/24, 2006
49. V. Bîcov, A. Nehoroșev, V. Cercasov Perfecționarea răspunderii penale pentru infracțiunile, însoțite de tehnologiile informaționale //Ugolovnoye pravo 3/9, 2003
50. V. Carpencov Cu privire la determinarea unor noțiuni la apărarea reputației profesionale afectate în Internet //Vestnik 10/127, 2010
51. V. Cioven Întrebările actuale ale folosirii tehnologiilor informaționale în procedura judiciară //Rossiysky sudya 1/28, 2005
52. V. Crîlov Infracțiuni informaționale - obiect criminal nou //Rossiyskaya Yusticia 4/22, 1997
53. V. Losev Analiza juridico-penală a analizei infracțiunilor împotriva securității informaționale //Sudovy vestnik 4/18, 2003
54. V. Moraru Răspunderea penală pentru infracțiuni în domeniul informaticii în legislațiile unor țări străine //Revista Națională de Drept 12/21, 2005
55. V. Poguleaev Ce înseamnă dezinformarea și cum de luptat cu ea? //Hoziaystvo i pravo 9/134, 2004
56. V. Poguleaev Mijloacele probelor pe cauze, ce țin de Internet //Hoziaystvo i pravo 7/69, 2004
57. V. Pușcaș, S. Cobăneanu Rolul Curții Constituționale în exercitarea dreptului la informație
58. V. Roș Protecția informației confidențiale în dreptul român //Revista de drept privat 2/80, 2001
59. V. Rusu Edificarea societății informaționale, una din prioritățile naționale
60. V. Stati Răspunderea penală pentru încălcarea intenționată a legislației privind accesul la informație (art.180 C.pen. RM) //Revista Națională de Drept 5/12, 2005
61. Агапов А.Б. Основы государственного управления в сфере информатизации в Российской Федерации. - М.: Юристъ, 1997. - 344 с.
62. Агапов А.Б. Основы федерального информационного права. - М.: Экономика, 1995. - 220 с.
63. Айков Д., Сейгер К., Фонсторх У. Компьютерные преступления. Руководство по борьбе с компьютерными преступлениями: Пер. с англ. - М.: Мир, 1999. - 351 с.
64. Батурин Ю.М. Право и политика в компьютерном круте. - М.: Наука, 1987. - 110 с.
65. Батурин Ю.М. Проблемы компьютерного права. - М.: Юридическая литература, 1991. - 272 с.
66. Батурин Ю.М. Теоретические проблемы компьютерного права. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. М.: Институт государства и права РАН, 1991. - 39 с.

67. Батурин Ю.М., Жодзишский А.М. Компьютерная преступность и компьютерная безопасность. - М.: Юридическая литература, 1991. - 160 с.
68. Вехов В.Б. Компьютерные преступления : Способы совершения/ методики расследования. - М.: Право и закон, 1996. - 182 с.
69. Влияние научно-технического прогресса на юридическую жизнь. Отв. редактор Ю.М. Батурин. - М.: Юридическая литература, 1988. - 367 с.
70. Гаврилов О.А. Информатизация правовой системы России. Теоретические и практические проблемы. - М.: Издательство "Юридическая книга", при участии издательства "ЧеРо", 1998. - 144 с.
71. Гаврилов О.А. Основы правовой информатики/ Учебное пособие. - М.: Академический правовой университет при Институте государства и права РАН, 1998. - 43 с.
72. Законодательство Российской Федерации о средствах массовой информации/ Научный комментарий М.А. Федотова. - М.: Фирма Гардарика, 1996. - 296 с.
73. Защита прав создателей и пользователей программ для ЭВМ и баз данных. - М.: Российская правовая академия, 1996. - 324 с.
74. Копылов В.А. Информационное право. - М.: Юрист, 1997. - 472 с.
75. Коркин А.М., Попова В.Г., Тарасов С.Б. Правовая информация в компьютерных технологиях. Программный комплекс ЮСИС, версия 7.4: полный обзор возможностей. - М.: Финансы и статистика, 1998.- 304 с.
76. Крылов В.В. Информационные компьютерные преступления. - М.: Инфра-М - Норма, 1997. - 285 с.
77. Крылов В.В. Расследование преступлений в сфере информации. - М.: Городец, 1998. - 264 с.
78. Курушин В.Д., Минаев В.А. Компьютерные преступления и информационная безопасность. - М.: Новый Юрист, 1998. - 256 с.
79. Марогулова И.Л. Защита чести и достоинства личности. - М.: Правовое просвещение, 1998. - 128 с.
80. Правовая информатика и кибернетика. Под редакцией Н.С. Полевого - М.: Юридическая литература, 1993. - 528 с.
81. Расследование неправомерного доступа к компьютерной информации. Под ред. Н.Г. Шурухнова. - М.: Щит-М, 1999. - 254 с.
82. Рассолов М.М. Информационное право. - М.: Юрист, 1999. - 400 с.
83. **Andronatii, V. Balmuş**, Cu privire la genurile şi caracteristicile informaţiei //Legea şi viaţa 11/21, 2005
84. **E. Mihailenco**, Dreptul informaţional în lumina dezvoltării reţelei globale Internet //Zakon i pravo 8/60, 2004
85. **E. Zvereva**, Garanţii de drept ale securităţii informaţiilor //Zakonnosty 5/18, 2004
86. **Gh. Alecu**, Particularităţi ale investigaţiei penale şi criminalistice a unor infracţiuni din domeniul informatic //Avocatul poporului 8/2, 2005
87. **Gh. Semenov, N. Carpov**, Clasificarea criminalistică a infracţiunilor în domeniul informaticii în sistemul legării celulare //Legea şi viaţa 11/25, 2005

88. **I. Șciurova**, Cu privire la asigurarea uniformității practicii judiciare în cazul litigiilor privind dreptul exclusiv asupra numelui de domen în Internet //Rossiysky sudya 2/19, 2010
89. **I. Țanova**, Analiza funcționării rețelei Internet, influența ei asupra relațiilor sociale //Revista Națională de Drept 7-8/44, 2010
90. **I. Țanova**, Noțiunea și clasificarea raporturilor civile în Internet conform normelor Codului civil al Republicii Moldova //Revista Națională de Drept 11/71, 2010
91. **I. Andronatii**, Tipurile de operații, efectuate asupra informației //Legea și viața 1/47, 2006
92. **V. Moraru**, Răspunderea penală pentru infracțiuni în domeniul informaticii în legislațiile unor țări străine //Revista Națională de Drept 12/21, 2005
93. **Азаров М.С.**, Доменные имена в структуре гражданского и информационного права // Статья: „Информационное право”, 2010, N 2 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс
94. **Азизов Р.Ф.**, Публично-правовое регулирование сети Интернет: к вопросу об актуальности сравнительно-правового исследования //Статья: „Мировой судья”, 2013, N 4 электронный ресурс, информационная правовая база Консультант Плюс
95. **Барсукова В.**, Sp@my net? // Статья: „Конкуренция и право”, 2011, N 6 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс
96. **Беглова О.А.**, Регулирование распространения информации через Интернет: перспективы в России // Статья: „Известия вузов. Правоведение”, 2010, N 6 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс
97. **Боршевский А.П.**, Электронная торговля в Молдове // Статья: „Реклама и право”, 2009, N 1 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс
98. **Воронцова С.В.**, Электронные платежи как объект криминального посягательства в условиях глобализации // Статья: „Юрист”, 2011, N 15 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс
99. **Гладкая Е.И.**, Правовое регулирование отношений по поводу доменных имен в Российской Федерации //Статья: „Юрист”, 2012, N 24 электронный ресурс, информационная правовая база Консультант Плюс
100. **Забара И.Н.**, К вопросу о направлениях развития науки международного информационного права //Статья: „Российский юридический журнал”, 2013, N 4 электронный ресурс, информационная правовая база Консультант Плюс
101. **Касенова М.Б.**, Интернет и международное публичное право: ретроспектива доктринальных подходов // Статья: „Международное публичное и частное право”, 2012, N 2 - электронный ресурс информационная правовая база Консультант Плюс